

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

**Vývoj dítěte od nejuťlejšího věku s ohledem na prevenci sociálně
patologických jevů**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
doc. Dr. Stanislav Balík, PhD.**

**Vypracovala:
Lenka Čoupková**

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Prevence sociálně patologických jevů od nejútlejšího věku „zpracovala samostatně a použila jsem jen literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

.....
Lenka Čoupková

Poděkování

Děkuji panu doc. Dr. Stanislavu Balíkovi, PhD. , za velmi užitečnou metodickou pomoc a morální podporu, kterou mi poskytl při zpracování bakalářské práce. Dále děkuji své rodině za pochopení, podporu, čas a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Brno, 2005

Lenka Čoupková

Obsah:	Strana
Úvod	5
1 Vývoj dítěte z hlediska psychologického	6
1.1 Období od narození do prvního roku	6
1.1 1 Období novorozenecké	6
1.1 2 Období kojenecké	8
1.2 Období od 1. do 3. let věku – aneb batolící období	9
1.3 Období předškolní	10
1.4 Období mladšího školního věku	12
1.5 Závěrečné shrnutí	15
2 Vývoj dítěte z hlediska pedagogického	16
2.1 Období od narození do tří let	16
2.2 Období předškolní	19
2.3 Období mladšího školního věku	21
2.4 Závěrečné shrnutí	22
3 Vzájemný vliv přirozeného vývoje dítěte a výchovy	24
4 Prevence sociálně patologických jevů	27
4.1 Současné možnosti využití preventivních programů	28
4.2 Sport jako prevence sociálně patologických jevů	32
Závěr	39
Resumé	40
Anotace	41
Seznam literatury	43
Seznam příloh	45
Přílohy	46

Úvod

Jak již sám název práce napovídá („Vývoj dítěte od nejtělejšího věku s ohledem na prevenci sociálně patologických jevů“), zabývá se prevencí sociálně patologických jevů obecně od narození do devíti až desíti let (mladší školní věk) a konkrétně, zcela prakticky od tří do šesti let (předškolní věk) .

První část je věnována teorii a metodologii, která je podložena současnou odbornou literaturou s důrazem na důležité vývojové mezníky z hlediska psychologického i pedagogického.

Druhá část je věnována aplikaci a analýze prevence sociálně patologických jevů z hlediska resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Obsahuje konkrétní návrhy a možnosti výchovně – vzdělávacích a sportovních aktivit na základě informací z výročních zpráv odboru školství, projektů , metodických pokynů a vlastními poznatky a zkušenostmi z práce předškolního a mimoškolního pedagoga z let 1997 – 2004.

Cílem práce je návrh preventivního programu pro děti předškolního věku (3-6 let) s ohledem na současné možnosti a metodické pokyny ministerstva školství mládeže a tělovýchovy.

Hypotézy :

1. Přirozený vývoj dítěte versus vliv výchovy
2. Prevence sociálně patologických jevů u dětí předškolního věku

1 Vývoj dítěte z hlediska psychologického

Tato kapitola je věnována zejména vývojovým změnám a obecným zákonitostem dítěte z hlediska psychologického.

Je rozdělena na jednotlivá období počínaje narozením a mladším školním věkem konče. Nesporně důležitým obdobím je i prenatální období, které výrazně ovlivňuje vývoj (např. matka kuřačka) dítěte, ale v prevenci sociálně patologických jevů pro tuto práci není tak důležité.

Hlavním úkolem a cílem této kapitoly je upozornění na důležité vývojové „mezíky“, které pomáhají v prevenci sociálně patologických jevů, přičemž by se neměla opomíjet, velmi důležitá funkce rodiny – rodičů, která je základem pro prevenci sociálně patologických jevů!

1.1 Období od narození do prvního roku

Toto období můžeme rozdělit dle Langmaiera a Krejčířové (1998) na novorozenecké a kojenecké.

1.1.1 Období novorozenecké

Je charakteristické přechodem dítěte z chráněného intrauteriního života do světa plného nových podnětů, který je pro tak nezralý organismus velkou zátěží.

V současné době se velmi propaguje nenásilný „přirozený“ porod šetrný k matce i dítěti vyzdvihující psychologický aspekt. Dalším neméně důležitým aspektem je kojení, přičemž je nejdůležitější přiložení dítěte k prsu v prvních 30 minutách, kdy je velmi silná potřeba dítěte sát a být v co nejtěsnějším kontaktu s matkou (pocit jistoty, bezpečí – tlukot matčina srdce) a vzniká tak předpoklad pro optimální stav navázání

vztahu mezi matkou a dítětem, možná i jeden z prvních podnětů prevence sociálně patologických jevů.

Důležitou a v dnešní době již zcela běžnou záležitostí je přítomnost otce u porodu, která hraje důležitou roli ať už ve vztahu otec – matka, ale zejména otec a dítě.

Novorozenec má vyšší svalový tonus, vyvinuty všechny základní nepodmíněné reflexy (sací, polykací, vyměšovací, hledací...) viz obr.č.1.

Obr.č.1 Šermířský reflex (foto J.Čoupek)

Stav spánku a bdění je značně odlišný (spánek trvá asi 20 hodin denně). Pozornost dítěte je přitahována pohybem a zvláště přitažlivým objektem je lidský obličej.

Ve zpřímené poloze neudrží hlavičku (viz obr. 2,3,4). V prvních minutách po narození přivrací pohled ke zdroji zvuku, preferuje vyšší ženský hlas. V případě, že je rodičovské chování jemně sladěné s chováním novorozence dochází k rychlému učení ve všech směrech. K synchronizaci dochází při ošetřování dítěte a zvláště při kojení. Stern (Langmaier, Krejčířová, 1998) mluví dokonce o jakési choreografii společenských aktivit.

Obr.č.2 Dítě v 1.týdnu života neuzvedne hlavičku v poloze na břicho (foto J. Čoupek)

Obr.č.3 Dítě v 1.měsíci života udrží hlavičku několik vteřin v poloze na břicho

Obr.č.4 Dítě ve 3.měsíci života udrží hlavičku v poloze na břicho jak dlouho chce

1.1.2 Období kojenecké

Je období zhruba od 1. měsíce života do 12. měsíce života (Langmaier, Krejčířová, 1998). Toto rozmezí se v různých demografických a neontologických literaturách různí.

Časově je toto období velmi krátké, ale rozhodující pro celý další vývoj. Dítě rozvine své dispozice, jak uvádí Langmaier a Krejčířová ve své Vývojové psychologii tak, že je schopno záměrných aktivit řízených vůlí, ovládá postupně své tělo, dokáže rozvinout svou praktickou inteligenci, je připraveno pro zahájení řečové komunikace a navázalo specifické vztahy k lidem, kteří o něj pečují.

Velmi významnou roli ve vývoji poznatků právě v tomto období přinesla vídeňská škola Charlotty Buhlerové a galský institut Arnolda Gessella a to v zákonitostech

motorického a sociálního vývoje (např. psychoanalytický badatel René Spitz zkoumal vývoj dětí, které vyrůstaly v ústavech a neměli příležitost si vytvořit normálním způsobem vztah k jedné osobě).

Opět jeden z kritických mezníků ve vývoji dítěte a k zamyšlení v prevenci sociálně patologických jevů.

Jak píše Langmaier (1998) : „na konci prvního roku dítě získává nové pojetí světa v pochopení stálosti předmětů i ustavení relativně stálého vztahu k osobám, které o něj pečují...“

Nebezpečí je v častém střídání sociálního prostředí, v odlučování od rodiny, v péči mnoha neznámých osob.

1.2 Období od 1. do 3. let věku – aneb batolecí období

Toto období je, cituji: „...vzdorovité a náročné na čas a trpělivost rodičů...“ (Langmaier, Krejčířová, 1998)

Dítě získává druhově specifické charakteristiky, které člověka odlišují od ostatních živočišných druhů: chodí vzpřímeně a začíná mluvit.

V počátečním rychlém rozvoji vzbuzuje pobavenou pozornost okolí, dítě není patrně nikdy tak roztomilé, jako právě teď. viz. obr. 5,6.

Obr. č. 5,6 Dítě čtrnáct měsíců (foto J. Čoupek).

Stává se autonomním nejen tím, že je schopno si samo dojít, kam chce, zmocnit se všeho, co je mu na dosah a v čem mu okolí nezabrání, ale i tím, že značně pokročí ve své sebeobsluze, v komunikaci s okolím využívá jakéhosi dětského žargonu.

A je typické svým stálým přáním „já sám“.

Dítě si svou autonomii uvědomuje a to vede mnohdy k těžkostem, proto je toto období v literatuře označováno jako období nebo fáze vzdoru a negativismu. Mahlerová (Langmaier, Krejčířová, 1998) uvádí, že se v tomto období „zrodí psychologické já“.

Kolem druhého roku začíná většina dětí navazovat vztahy k vrstevníkům, nejprve se objevuje paralelní hra a kolem třetího roku začíná mít hra ráz spolupráce či soupeřivosti – vývoj sociálních rolí a z toho vyplývající další moment k zamyšlení v prevenci sociálně patologických jevů, stejně tak stojí k zamyšlení vzdorovitost dětí a jejich výchovné zvládnutí. Dle rady Langmaiera a Krejčířové by mělo být výchovné působení jednotné.

1.3 Období předškolní

Někdy se toto období označuje v širším smyslu slova jako období od narození až po vstup do školy. Podle Langmaiera a Krejčířové je toto širší pojetí zavádějící proto, že vývojové potřeby dítěte v prvních šesti letech života jsou nesrovnatelné (jiné potřeby má novorozenec, batole a předškolák). Proto uvádí předškolní období v užším smyslu slova jako „věkem mateřské školy“. Stejně důležitým a pro tuto práci ještě důležitějším, jako všechny předtím i potom.

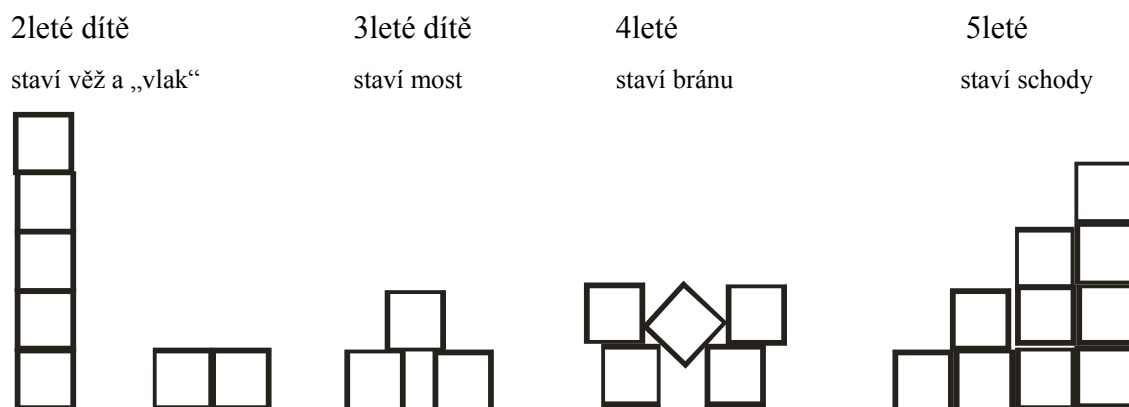
Rodina i nadále zůstává tím nejvýznamnějším prostředím, které zajišťuje primární socializaci a útočiště pro negativní vlivy prostředí a lidské společnosti.

Významnou úlohu v tomto období v socializačním procesu má hra. Hra je činnost, která je vykonávána nejenom proto, že je líbivá, ale přináší dětem i uspokojení sama o sobě.

Dítě si při ní osvojuje sociální role (vedení, soupeřivost...) a začíná je diferencovat na mužské a ženské (dívky jsou obecně popisovány jako menší, hezčí, jemnější; chlapci jako silnější, bdělejší, zdatnější). Další významnou roli hraje hra s vrstevníky, která není

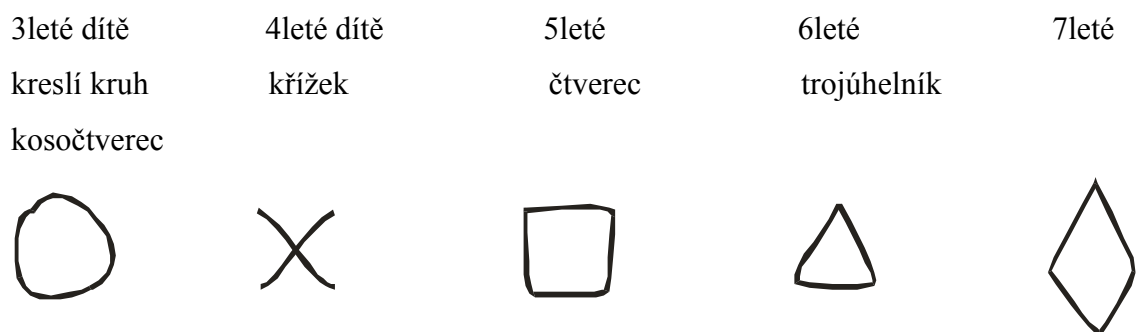
již paralelní (souběžná). O této potřebě hry s vrstevníky psal již Komenský ve svém Informatoriu školy mateřské: „Ač chůvy a rodičové nemálo dětem prospěti mohou, více však jejich vrstevníci, spolu děti; buď že sobě co povídají, aneb spolu hrají. Nebo mezi dětmi podobnost věku působí podobnost povah a myšlení... Protože nepochybuj žádný, že dítě dítěti více vtip zaostřiti může, než kdo jiný. A za tou příčinou dětem s dětmi se shledávání, i po ulicích spolu hraní a běhání, byť každodenní bylo, nerci-li dovolováno, ale i obmyšleno býti má...“ .

Dítě zakončilo důležitou etapu ve vývoji, naučilo se chodit a pohybovat se po vzoru dospělých tzn. chodí, běhá po rovině i nerovném terénu, zvládá chůzi do schodů, skáče, umí házet míč, samostatně jí, svléká se, obléká se, kresba odpovídá již předem stanovené představě, je detailnější (viz. obr. č. 7,8,9).

Obr. č. 7

Jednoduché schéma pro orientační posouzení vývoje dětí předškolního věku (Langmeier, Krejčířová, 1889)

Obr. č. 8

Jednoduché schéma pro orientační posouzení vývoje dětí předškolního věku (Langmeier, Krejčířová, 1889)

Obr. č. 9

Orientační posouzení vývoje dětí předškolního věku (Langmeier, Krejčířová, 1889)

Řeč se zdokonaluje, před vstupem do školy vymizí „dětská patlavost“. S vývojem řeči úzce souvisí růst poznatků o sobě a okolním světě.

Dítě stále zřetelněji, dle Langmaiera (1998), vyrůstá v rámci rodiny, domov už mu nestačí, nachází nové vztahy k dějům odehrávajících se mimo známé rodinné prostředí. Rozvoj sociálně kontrolních tzv. seberegulace se nastartuje právě v tomto věku některé pokusy dokázaly (Slarus, Ran, Appert 1965 pokus s křečky), že dítě místo, aby bylo odměňováno a trestáno rodiči, odměňuje se a trestá nyní samo, prožívá tzv. pocit viny.

Pokusy také ukázaly, že vývoj sociálních kontrol je přímo závislý především na vztahu dítěte k rodičům. Uspokojivý vztah dítěte k rodičům je předpokladem pro pevné sebevědomí.

1.4 Období mladšího školního věku

Mezi 6 – 7 rokem nastává v životě dítěte náhlá změna a to se vstupem do školy. Od všech dětí se očekává určitá pracovní výkonnost, soustředění, které vyplývají z nároků na vzdělávání, a také určitá školní kázeň. Nároky na děti stále stoupají a jsou stejné pro všechny s malým ohledem na jejich schopnosti, osobní vlastnosti

nebo podmínky rodinného prostředí. Podle slov Langmaiera (1998) jsou i při méně hrozivých neúspěších subjektivní prožitky dítěte trpké a působí nepříznivě na celý další vývoj jeho osobnosti.

Důležité proto je rozhodnutí rodičů, pedagogů předškolní výchovy, pediatriů a psychologů, kdy je dítě skutečně na školu zralé.

Dětský psychiatr M. Tramer (Langmaier, Krejčířová, 1998) vymezuje školní zralost v knize „O trampotách školáků“ jako „tělesně – duchovně – duševně – sociální zralost“, při níž školní začátečník sám ve škole podstatě netrpí, ani druhým nečiní utrpení“

Tento problém školní zralosti formuloval již J. A. Komenský v XI. kapitole Informátorka školy mateřské. Obecně určuje šest let jako nejvhodnější pro vstup do školy, přičemž upozorňuje na individuální rozdíly a varuje před předčasným zařazením dítěte do školy, cituji: „Nebo pláň mdlá, k štěpování vzatá, mdle a znenáhle roste, silnější spěšně a mocně. Koníček také, příliš časně zapřažený, zemdlen bývá, ale dáš-li mu čas k vyvrstvení se, potáhne tím silněji a nahradí všecko.“

V současné době řeší problém školní zralosti jednak rozhodnutí rodiče, Pedagogicko - psychologické poradny, pediatri, pedagoga předškolní výchovy a 1. stupně ZŠ. Významnou roli hraje právě před tímto obdobím mateřská škola, která má za cíl připravit děti na školní práci. Bylo dokázáno dle Matějčka, Rejtara a Langmaiera (Matějček, 1996), že děti z mateřských škol jsou společenější, sebevědomější a vyrovnanější, nemají tolik neurotických rysů a nejsou tolik úzkostné, získávají vyšší prestiž v dětském kolektivu a nejsou tak přecitlivělé na kritiku naproti tomu děti, které přicházejí přímo z rodiny pracují lépe na zadaných úkolech, lépe se soustředí a jsou mnohdy ukázněnější než děti z mateřských škol, zajímavé je také srovnání dětí vychovávaných od útlého věku v celoustavní péči a jejich celková opožděnost v přípravě na školu.

Jak tedy určit zda je, či není dítě pro školu zralé? A jak je na ni připravit?

V současnosti je u nás zavedeno Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy hned několik programů. První se týká mateřských škol, kdy poslední ročník v MŠ má být zaměřen na intenzivní přípravu na školu a je zcela zdarma. Druhým programem, i když ne dostatečně striktním je spolupráce MŠ a ZŠ a tzv. edukativně - stimulační skupiny, které vedou speciálně školení pedagogové a jsou zaměřeny nejen na přípravu na školní práci, ale také na spolupráci při přípravě na školu s rodičem. Rodič je v roli partnera, který plní společně s dítětem úkoly, pomáhá mu.

Dalším velkým krokem je krok v celoustavní péči. Založení SOS dětských vesniček umožňuje dětem, které nemají to štěstí mít vlastní rodinu, mít možnost mít alespoň náhradní rodinu a vyrůstat přibližně tak jako ostatní děti. Nesmíme opomenout ani děti handicapované odlišným kulturním a sociálním zázemím, pro které se otvírají přípravné třídy ZŠ.

Teď však zpět ke školní zralosti. Pro určení školní zralosti je dobré pečlivé lékařské a psychologické vyšetření a úzký kontakt rodiče, psychologa a pediatra s učitelem 1. stupně ZŠ.

Moderní pedagogika prosazuje tzv. „humanizaci škol“ (Langmaier, Krejčířová, 1998) a možnost prosazení alternativního školství (u nás až po roce 1989) zahrnující celou řadu různých pedagogických proudů a koncepcí, jejichž společným rysem je zaměření nejen na výuku dílčích znalostí a vědomostí, ale i na rozvoj osobnosti dítěte, včetně jeho emočního prožívání a sociálních dovedností. Faktem však zůstává, že dobrý učitel dovede „odformalizovat“ i osnovami pevně stanovené postupy a citlivě vychází z možností vlastních každému dítěti.

V období vstupu do školy se mění nápadně tělesné proporce (der erste Gestaltwandel – Zeller, 1936). Dochází k celkovému protažení postavy, prodlužují se končetiny a relativně se zmenšuje velikost hlavy, zužuje a oplošťuje se trup, který mění svou válcovitou podobu a na němž se začíná zřetelně odlišovat hrudník od břicha. Tukový polštář se ztrácí, do popředí vystupuje svalový reliéf. Změny vedou k dosažení tzv. „filipínské míry“ – tj. ruka natažená přes vzpřímenou hlavu dosáhne na ušní lalůček na druhé straně.

Dítě začíná chápat svět realisticky, je méně závislé na svých přáních a okamžitých potřebách. Teprve v této době začíná dítě logicky myslet, i když jen na konkrétních předmětech a při konkrétních činnostech.

Kromě rodičů a dětské skupiny má na vývoj dítěte vliv i učitel.

Hra a práce stojí od této doby vedle sebe jako odlišné činnosti se zvláštním zaměřením. Pro zdravý vývoj osobnosti je hra i ve školním věku nezbytná a mají pro ni být vytvořeny podmínky.

Konec tohoto období je dle Langmaiera a Krejčířové (1998) charakteristický prvními znaky pohlavního dospívání i s průvodními psychickými projevy, zhruba kolem 11, 12 roku.

1.5 Závěrečné shrnutí

Celá tato část práce je věnována vývoji dítěte od narození po mladší školní věk z hlediska psychologického a dále i fyziologického a biologického.

Ačkoliv je vývojová psychologie velmi mladá vědní disciplína přináší v posledních letech velké poznatky a zároveň i změny a nové názory na péči prenatální, způsob vedení porodu, na péči o novorozence, malého kojence. Dřívější pohled na novorozence jako bytost, která ještě nic neprožívá, necítí bolest ani příjemné něžné zacházení, se stále víc opouští. Znovu byl objeven význam vztahu kojence k nejbližším osobám. K dalším změnám dochází v mnohých školách. Zkouší se nové přístupy ve výuce, které lépe odpovídají vývojovým možnostem a potřebám dětí určitého věku...

Před skoro půl tisíciletím formuloval Francis Bacon Verulanský své slavné krédo: „Vědění je moc“. Toto krédo platí i pro vývojovou psychologii. Její poznatky a výzkumy se dají stejně zneužít jako kterékoliv jiné. Ať už je to problém manipulace s lidmi, využití „univerzálních rad“ jako jednoduchých receptů platných „pro všechny“ a využívání moderních strojů, technických návodů, počítačů víc než vlastní um a spolupráci v malých přirozených skupinách (Langmaier, Krejčířové, 1998). Uvědomění si vývojových zákonitostí a vývojových mezníků vede k preventivním opatřením právě v sociálně patologických jevech, přičemž rodič hraje jednu z nejdůležitějších rolí.

2 Vývoj dítěte z hlediska pedagogického

V prvních měsících života vývoj dítěte z hlediska pedagogického splývá, ale pouze z pohledu nás dospělých, dítě se v tomto období hodně učí a je jenom na rodičích, jak.

Období do tří let je věnováno rodinné výchově a socializaci.

Věk od tří do šesti let je „věkem mateřské školy“ (Langmaier, Krejčířové, 1998)

a tudíž cíleným výchovným a vzdělávacím obdobím i v případě, že dítě do mateřské školy nechodí a rodiče se mu plně věnují.

Jedním z náročných a důležitých mezníků je vstup do školy – nástup povinné školní docházky a s tím i spojené povinnosti. Z hlediska pedagogiky jsou všechna tato období důležitá, ale období předškolní a mladší školní věk je o něco významnější.

2.1 Období od narození do tří let

V prvním měsíci života se dítě vyrovnává s nároky na svět a život mimo mateřské tělo. Druhý měsíc je už dítě na světě jako doma. Poznalo, že tu jsou „jeho lidé“, kteří spolehlivě reagují na signály úzkosti, nepohody a hlavně je tu mateřská náruč plná tepla, ochrany a je také zdrojem potravy, o kterou se může kdykoliv přihlásit.

Dítě vidí a slyší už dlouho před narozením, v prvním měsíci jsou jeho reakce na zrakové a sluchové podněty neurčité. Od druhého měsíce je pohled samozřejmější, určitější a začíná se rozvíjet hra na „dívání se do očí“ jako typický, lidský komunikační prostředek. Dalším takovým prostředkem je úsměv, kterým ve třetím měsíci dítě vládne již zcela suverénně (Matějček, 1996).

Pozornost je jedna z nejdéle se vyvíjejících a nejdéle zrajících duševních funkcí. Podle Doc. Kocha (Matějček, 1996) je pozornost dítěte nejvyšší při středním přívodu podnětů.

Pro vychovatele z toho plyne nepřetěžovat podněty, vystihnout stav příznivého naladění, porozumět biorytmům. Dobrou věcí ve výchově je jednotnost a důslednost, i když

ani jedno ani druhé se nemá přehánět. Musíme si jen uvědomit, že obojí začíná už vlastně v těchto prvních měsících soužití s dítětem.

Mezi pátým a šestým měsícem života jsou začátky učení (Matějček, 1996). Učení má ovšem své podmínky a zásady. Například, určité situace se musejí opakovat a ve věcech kolem dítěte musí panovat určitý pořádek a řád. Psychologické výzkumy ukázaly, že u většiny dětí se v sedmém měsíci objevuje v plné síle tzv. specifický vztah k „mateřské osobě“ (nemusí to být jen matka, ale i otec, babička, sourozenec atd.) tzn., že dítě dává výrazně přednost někomu před ostatními. V této citové vázanosti nabývá dítě citovou jistotu a oporu, která mu bude základnou pro postupné uvolňování a osamostatňování.

Podle amerického psychologa E. Eriksona (Matějček ,1996) je poslední čtvrtina prvního roku života obdobím vytvoření zásadní a základní důvěry v lidi. Z té pak vyplývá i důvěra v sebe. Proto je dobré, aby prostředí, které rodiče dítěti vytvoří, bylo citově vřelé a pokud možno stálé.

Přibližně v osmém měsíci se u dětí objevuje speciální strach z cizích lidí, touto osobou může být i osoba známá, ale nikoli důvěrně známá. Vývoj dětského vnitřního světa, jeho prožívání pokročil v souladu s vývojem intelektuálním tak, že je dítě schopno známé a neznámé rozlišit. To znamená, že funguje i paměť, přičemž vnitřní hlas úzkosti mu napovídá, že to neznámé je nebezpečné.

Devátý a desátý měsíc života je opět doba velkých vývojových pochodů na cestě k „lidskosti“. Dochází k lokomoci, dítě se u jakéhokoli pevného předmětu dokáže vytáhnout do stoje a s přidržení stát, dokáže se spustit na kolena, zvládne souhru paží a nohou viz. obr.č. 10, 11.

Obr. č. 10, 11 Deset měsíců (foto J.Čoupek)

Dokáže se samo dostat kam chce a není odkázáno na to, co dospělí dopraví do jeho blízkosti. Rozšiřuje se jeho „pole působnosti“ a mohutně se zvyšuje přívod podnětů. (Matějček, 1996)

Devátý a desátý měsíc je též období domácích hříček (pá, pá, paci - paci...) a nastává velký pokrok v učení, v němž můžeme najít důležité principy. A to princip odměny a ochrany před přílišnou úzkostí. Silná úzkost odvádí pozornost dítěte od toho čemuž jsme je naučili. Zvláště důležité proto je, aby rodiče dobře poznali, jakou odolnost vůči úzkosti jejich dítě má.

Rodiče mnohdy chtějí předvést přátelům, co již dítě umí, ale výsledkem toho může být přepětí a únava dítěte, což jsou činitelé působící proti učení i radosti. Před koncem prvního roku rozumí již dítě pochvalu a pokárání. To jsou dva velké prostředky ve výchově.

Kolem prvního roku se objevují první kroky a první slova, tyto dovednosti významně posunují vývoj dítěte specificky lidským směrem.

Mezi dvanáctým a patnáctým měsícem je u většiny dětí vhodná doba, aby se učily na nočník a kapesník (Matějček, 1996). Je to také doba kdy dítě dospěje k představě rodiny a domova. Vytváří si svou novou identitu.

Období vzdoru přichází mezi druhým a třetím rokem života. Je to období, kdy se děti vztekají, vzdorují a bývá s nimi „těžké pořízení“. Je to prostě výsledek pokroku ve vývoji osobnosti, projev slabosti adaptačních mechanismů nevyspělého organismu dítěte. Faktem však také zůstává, že nejméně polovina dětských zlostných a vzdorovitých záchvatů je vyprovokována tím, že my dospělí příliš spěcháme a nemáme „čas se s dítětem bavit“.

Konec třetího roku znamená pro dítě velký vývojový předěl. Loučí se se svým časným dětstvím, kdy žilo pod ochrannými křídly „svých lidí“. Nyní tyto hranice překračuje a jde na svou výpravu do světa. Je už pro to také vývojově vybaveno (Matějček, 1996).

Stojí vzpřímeně na dvou končetinách, dovede chodit, běhat, skákat, ovládá první pohybové stroje (trojkolky, koloběžky...).

V prvním roce života říkalo první slova, ve dvou letech první věty a ve třech letech už umí řeč rozvinout prakticky do všech gramatických forem. Má zájem o říkanky, básničky, písničky a taky do jeho světa vstoupily knihy. Při hře začíná spolupracovat s druhými dětmi. V tomto období čeká dítě vstup do první státní vzdělávací instituce – mateřské školy a rodič získává vydatného pomocníka.

2.2 Období předškolní (3 – 6 let)

„Vše co opravdu potřebuji znát jsem se naučil v mateřské škole...“

(Robert Fulghum)

Tento citát používá nejedna mateřská škola ve svém mottu nebo dokonce logu. Je to citát vyjadřující vše, co se vztahuje k tomuto období, i když odborné literatury uvádějí toto období jako „předškolní“ tzn. období před školou. Je však potřeba si uvědomit, že je toto označení zavádějící. Příprava na školu probíhá v posledním roce, někdy i dvou před vstupem do školy, ale i ty ostatní roky hrají významnou roli v životě dítěte. Dále si je potřeba uvědomit, že dítě stále vyspívá po všech stránkách – tělesně, pohybově, intelektově, citově a společensky. Dítě je v tomto období velice aktivní, většinu podnětů si opatří už samo svým vlastním úsilím, a to diferencovaně podle svého zájmu.

Dítě přijme kulturní nároky své společnosti, používá jídelní příbor, tužku, papír – po šestém roce se bude učit číst, psát, počítat. Výslovnost ještě nebývá ve většině případů dokonalá.

Předškolák má rád pohádky. Jeho hra je plná neotřelé fantazie. Je velice sugestibilní, osvojuje si poměrně lehce hygienické, pracovní a společenské návyky toho prostředí, v němž vyrůstá. V tomto věku také děti nejlépe přijímají všechny zvláštnosti a nápaditosti druhých dětí – což je výhodná situace začlenění postižených dětí do zdravého dětského kolektivu (Matějček, 2005)

Je statisticky dokázáno, že v posledním roce před školou navštěvuje mateřskou školu přes 90% dětí v naší republice a kolem 75% nastupuje do mateřské školy kolem čtvrtého roku. Je to taková specialita našeho školního systému a zároveň i její prestiže. Mateřská škola má hned několik úkolů: Jedním z nich je kontakt z vrstevníky – děti v tomto věku touží po společnosti druhých dětí, jsou šťastné když je vezmou do hry, když se s nimi kamarádí. Mateřská škola je také místem, kde dítě poznává jiné kulturní zvyklosti a společenské normy – to v případě, že pochází z rodiny, kde se praktikují jiné výchovné zásady a postoje nesouměřitelné s běžným chováním okolí společnosti.

Bohužel funguje někdy mateřská škola jako i jako místo nápravné rodinné výchovy – to je tehdy, kdy je dítě zanedbáváno, případně má-li rodina problém s alkoholem, drogami apod.

Mateřská škola se stává pro širší rodičovskou veřejnost místem celkové pedagogické osvěty, dále viz. kapitola „závěrečné shrnutí“ a „vzájemný vliv přirozeného vývoje dítěte a výchovy“. Dnešní věda říká, že dětská společnost je pro předškolní dítě vývojově nutná (Matějček, 2005).

Dítě se v předškolním věku naučí udržovat rovnováhu (skákat po jedné noze...), jezdit na kole, některé plavat, v tomto věku se některých sportovních odvětví začíná s výkonnostním tréninkem.

Předškolák se učí řezat nožem a stříhat nůžkami. Ovládá celý jídelní příbor, kartáček na zuby a v posledních letech se osvědčila v předškolním věku keramická dílna (děti modelují, barví, lakují). Ideálními hračkami pro rozvoj vnímání a jemné motoriky puzzle a populární lego, je to zvláště výborné cvičení procesu analýzy celku v části a syntézy částí v celek dítěte potřebovat až se bude v prvním ročníku učit číst.

Mělo by se také naučit rozkládat sluchem zachycené zvukové celky v v části a zpětně je také rozkládat (sluchová analýza, syntéza). Co se týká výtvarného projevu přešlo dítě z období čmáranic do období hlavonožců. Na konci tohoto období je již oblečený člověk se všemi náležitosti bez vědění a nápovědy – jedna ze známek školní zralosti. Dle Matějčka (Matějček, 2005) je toto období – předškolního věku „kouzelným světem dětství“. Jedna z nejdůležitějších schopností, které si dítě osvojuje jsou hygienické a kulturní návyky. Přijímá za své co se pravidelně odehrává v jeho životním prostředí.

Děti si v předškolním věku hrají na cokoliv. Jejich repertoár může být už velmi bohatý a proměnlivý. Zdrojem poznatků a inspirace jsou pro ně především dospělí lidé z jejich nejbližšího okruhu. Bude li se rodič pozorně dívat na hru svých dětí, mohou v nich objevit své vlastní projevy, postoje, zvyky, vychovatelské přehmaty i své osobní ctnosti a nectnosti. Děti jsou upřímné a nastavují nám obvykle zcela čisté zrcadlo. Starejme se tedy, abychom byli překvapeni spíše příjemně než nepříjemně (Matějček, 1996).

2.3 Období mladšího školního věku

Mezníkem pro určení tohoto období je vstup dítěte do školy. Je to velmi významný mezník. Zásadním způsobem se dítěti mění jeho každodenní režim, poměr mezi hrou a pracovní činností, sociální vztahy a vazby. Předpokladem úspěšného zvládnutí této náročné změny je určitý stupeň tělesného, duševního a sociálního rozvoje dítěte (Havlíková, Vencálková, 2000).

Pro individuální zdraví dítěte, ale i celkové zdravotní klima ve třídě je důležité, aby se každé dítě dobře adaptovalo na nové podmínky. Jinak by mohlo být ohroženo nejen ve svém psychosociálním vývoji, ale i v pozdějším vztahu ke škole a učení. Z tohoto důvodu by měl přechod dětí z mateřské školy do základní školy probíhat v bezpečném prostředí bez stresu a bez adaptačních potíží (Havlíková, Vencálková, 2000). Jestliže dítě jednou vstoupí do školy, vstoupí tím škola do života rodiny a setrvává tam několik let.

Tím, že se dítě stalo školákem, získalo novou společenskou hodnost, ale v podstatě se nezměnilo. Problémy školáků se dají dle Matějčka (2005) rozdělit do dvou velkých okruhů. Jeden se týká školního prospěchu a druhý společenské situace dítěte ve škole (tzn. postavení v dětském kolektivu). Proto by si rodič měl uvědomit několik drobných informací a rad.

Zajímavé zjištění je, že patnáct procent dětské populace je průměrně inteligentní, dalších tři až pět procent dětí mají nezávislé těžkosti pro tzv. lehké mozkové dysfunkce a jedno až dvě procenta dětí mají specifické poruchy učení. Z toho zjištění vyplývá, že každé páté či čtvrté dítě může mít ve škole slabší prospěch, přičemž je to přirozené a víceméně samozřejmé (Matějček, 1996).

Radou pro rodiče je dle slov Matějčka (2005), cituji: „Zájem o školní práci dítěte mají projevovat všichni, ale pracovat s ním, tj. dělat úlohy, kontrolovat přípravu atd., by měl ten, kdo má na to nejlepší nervy.“

A ještě jedna důležitá rada platná pro všechny věkové kategorie. „Povzbudit a pochválit!“

Co se týče problému společenské situace dítěte ve škole je většinou v naší moci ochránit dítě před pocitem méněcennosti, jež se ve školním věku nacházejí zvláště úrodnou půdou, do níž hluboko zapouštějí své kořeny. Ostatně, bývají v tomto věku také

nejpalčivější a mají tendenci provázet své nositele do dalších fází života. Problematika identity úzce souvisí s pocitem méněcennosti. Identita znamená prožívání našeho vlastního „já“, naší vlastní osoby. Patří k tomu vědomí, že máme nějakou společenskou hodnotu, že druhým lidem na nás záleží, že máme pro ně význam. Podmínkou pro takovéto spol. hodnocení a přijetí je, že sami za něco stojíme, něco dovedeme, můžeme něco těm druhým nabídnout (Matějček, 1996). Toto vývojové období končí zhruba dle Matějčka (1996) kolem desátého až jedenáctého roku života. V této době děti už vyrostly z dětských nemocí, jsou zdravé a tělesně zdatné. I duševně bývají děti v této době vyrovnané, bezstarostné. Mají zájem o věci tohoto světa (přírodu, techniku, sport...). V jejich četbě teď převažuje dobrodružství hrdinský boj dobra se zlem. Smysl pro humor postoupil do stádia takřikajíc intelektuálního – rozumějí anekdotám, vtipům, slovními hříčkám a samy už přestávají „šaškovat“ a vymýšlejí legrace na vyšší úrovni. Všimají si také vztahů mezi lidmi. Jejich pozorovací schopnosti jsou v tomto směru obdivuhodné.

Ve školním věku je škola přirozeně hlavním předmětem zájmu dítěte. Je to jeho pracoviště, s rozvrhem pracovních hodin, a je to i místo společenského dění na němž má naše dítě účast. Také rodiče kladou na školu zpravidla nejvyšší váhu a není žádnou vzácností, že dítě od rána do večera neslyší nic jiného než, že má myslet na školu a učení. Jenomže škola není jediným pracovištěm a dítě se toho v tomto věku musí naučit mnohem víc. Bylo by škoda kdybychom tu pravou dobu promeškali.

2.4 Závěrečné shrnutí

Celá tato část je věnována opět vývoji dítěte tentokrát z pedagogického hlediska a je rozdělena na důležitá období v životě dítěte podle věku a tzv. vývojových mezníků. Přestože je i tato část teoreticko – metodologická a na první pohled se velmi podobá části předchozí je, ale oproti ní více podrobnější a zaměřena na konkrétní problematiku vývojových období od narození až po mladší školní věk se zaměřením zejména na výchovu a vzdělávání a fungování současného školského systému.

Faktem však zůstává, že právě časná vývojová období (od narození do zhruba tří let věku dítěte) a dále i ta ostatní, jsou úzce spojena ve smyslu vývoje tělesného,

duševního, duchovního (myšleno jako vzdělání) a biologického. Tyto části nelze od sebe oddělit, jsou na sobě navzájem závislé.

Pro tuto práci je tato část stejně jako ta předešlá velmi důležitá a to hned v několika směrech.

Jedním z nich jsou tzv. vývojové a výchovné vzdělávací mezníky tzn. přechody, které jsou sami o sobě komplikované a mohou významně ovlivnit další výchovu a vzdělávání dítěte. Upozornění právě na tyto mezníky funguje jako primární prevence sociálně patologických jevů. Má pouze jednu nevýhodu. Musí se rodič o ní chtít dozvědět, informovat se, vzdělávat se a mít čas jí realizovat. Tyto nevýhody lze však aplikovat u všech preventivních programů, pokud nejsou vedeny ze školních a mimoškolních zařízení a nejsou vedeny odborníky a specialisty a podporovány rodinou. Mimochodem každý rodič, který s láskou pečuje o své děti je největším odborníkem...

Dalším směrem je tzv. a dnes velmi propagovaný individuální přístup, který je v této části propagován. Je velmi důležitý, neboť každý z nás je originál a podle toho je potřeba postupovat.

Závěrečným důležitým směrem je obsah vývojových stádií, který rodiče může navést na správný směr ve výchově. Neberme však tyto informace jako recepty v kuchařské knize nebo návody pro obsluhu stroje a uvědomme si, že jak bylo již výše napsáno, je dítě originál, jedinečné ve svém vývoji, výchově, vzdělávání a věnujme mu svůj čas a lásku s ohledem na výše uvedené informace a vývojové, výchovné a vzdělávací zvláštnosti.

3 Vzájemný vliv přirozeného vývoje dítěte a výchovy

Jak již předchozí kapitoly podrobně naznačily je vzájemný vliv přirozeného vývoje a výchovy na sobě závislý. Existují pouze výjimky a to výjimky patologické, které brzdí buď vývoj (všechny druhy tělesného postižení a částečně i duševního postižení) nebo výchovu. A těmto patologiím je věnována právě tato kapitola. Bohužel nemůže obsáhnout všechny, pouze ty nejčastější a nejmasovější, navíc ještě velmi stručně. Nepřísluší se také, aby práce zaměřená na pedagogicko – psychologicko – sociální téma řešila a zabývala se složitou medicínskou problematikou.

Proto jen velmi stručně, ale významně, neboť každá odchylka od normálu znamená nějakou sociální patologii. Jedním z problémů související s medicínskou problematikou jsou mozkové dysfunkce, které se dříve či později projeví ať už jako porucha učení nebo závažnější somatická porucha.

V současné době patří mezi nejčastější a nejmasovější porucha psaní, čtení a řeči způsobená mimochodem dnešní přetechnizovanou a uspěchanou dobou, kdy děti tráví málo času s rodiči a hodně před televizní obrazovkou nebo počítačem. Aneb současné děti ovládají internet a neumí si přitom zavázat ani tkaničky od bot. Z toho vyplývá i další problém současných dětí. Chybí jim pohyb. Děti jsou pak častěji nemocné, nemotorné – mají častěji úrazy, jsou mnohdy i osamoceny se svými starostmi, ale i radostmi.

Berme tudíž děti jako ohrožený druh, který je přímo závislí na naší pomoci. Mnohdy děti procházejí dětstvím ve spěchu a v neúměrně mladém věku se ujímají úkolů dospělých lidí a přitom by měly mít bezstarostné a „nevinné“ dětství.

V současné době se rozmáhá také trend úspěšných, geniálních dětí v co nejmladším věku. Rodiče touží, aby jejich dítě bylo šikovné, zabezpečené a úspěšné. Problém je však v tom, když se jejich touha změní v úzkost, může se stát, a také se stává, že dítě přetěžují, protože od něj požadují příliš mnoho a příliš brzy. Tento proces začíná zcela nevinně. Například. Stále běžnější je, že rodiče své dítě přihlásí na několik mimoškolních činností najednou.

Některé děti musí zvládnout skoro stejnou zátěž jako přetížení dospělí. Odborné i laické literatury a časopisy uvádějí, že si děti dříve užívaly dětství, dnes však mají striktní učební plán. Dříve si mohly spontánně hrát, vybíjet energii, ale dnes to jsou

cílevědomí předčasně dospělí lidé v dětských šatech. A přitom existují na ochranu dětí zákony, cituji: „Předním a základním právem dítěte je právo na dětství...“

(UNICEF, Práva dítěte)

Jak tedy dětem pomoci? A zároveň rodiče taktně upozornit na možné komplikace spojené s výše uvedenými problémy?

To je jeden z úkolu této práce. Určitě nevyřeší tento celospolečenský problém. Bude pouze fungovat jako nějaký návod, možná taky jen jako nápad. Faktem však je, že není pouze teoretických, ale je ve své závěrečné části založen na praxi (viz. kap. 4. prevence sociálně patologických jevů).

Školy a školská zařízení využívají akreditované programy. Na všech školách jsou vypracovány minimální preventivní programy a následně je i vyhodnocena jejich účinnost a to s různorodou mírou kvality. Co do míry výskytu jednotlivých nežádoucích jevů u žáků na základních školách, uváděné školními metodiky prevence, je problém kouření, záškoláctví, experimentování s návykovými látkami (marihuana, tekavé látky, alkohol) nejvýznamnější. Zvláštní pozornost zasluhuje hodnocení šikanování na školách. Evidence případů šikany dle MPP za školní rok 2003/2004. Celkem odevzdalo 57 škol z toho: 12 škol hlásí nulový výskyt. Šikanu uvedlo 31 škol, 19 škol hlásí 1 nebo více případů z toho: 6 škol uvedlo 1 případ, 10 škol uvedlo 2 a více případů, 3 školy neuvedly počet případů a 26 škol se nevyjádřilo (tyto školy se vůbec nevyjádřily, zda šikanu na škole mají či ne). Čerpáno z výroční zprávy odboru školství města Brna z let 2003 – 2004 pro názorný příklad. Na závěr této kapitoly ještě stručný přehled nemocí a medicínských patologií (Tab. č. 1).

(Tab. č. 1)

OSLABENÍ	SMÍŠENÁ ODDĚLENÍ	SPECIÁLNÍ ODDĚLENÍ
Hybného systému	oslabení trupu	kyfózy lordózy skoliózy vertebrogenní poruchy pouřazové a pooperační stavy
	oslabení dolních končetin	ploché nohy vrozené luxace kyčelních kloubů dětská obrna pouřazové a pooperační stavy
	oslabení horních končetin	dětská obrna a parézy pouřazové a pooperační stavy

OSLABENÍ	SMÍŠENÁ ODDĚLENÍ	SPECIÁLNÍ ODDĚLENÍ
Respiračního systému		bronchitidy astma stavy po zápalu plic
Kardiovaskulárního systému		srdeční vady a stavy po operacích ICHS stavy po IM
Metabolické a endokrinologické poruchy	diabetes	I. Typu II. Typu
	obezita	do 20% hmotnosti nad 20% hmotnosti (dle Brockova indexu)
	endokrinní poruchy	
Gastrointestinálního Systému		funkční poruchy organické poruchy
Gynekologická		poruchy menstruačního cyklu zánětlivé stavy stavy po operacích klimakterium
	gravidita a šestinedělí	
Nervová A neuropsychická	nervová oslabení	stavy po zánětech záchvatovité stavy stavy po mozkových příhodách stavy po operacích chronická onemocnění CNS (roztřesená skleróza mozkomíšni, Parkinsonův syndrom)
	psychické choroby	neurózy
	neuropsychické oslabení LMD	epilepsie
	mentální oslabení	
Smyslová	poruchy zraku	šeroslepost, barvoslepost zbytky zraku
	poruchy sluchu	
	poruchy řeči	
starší věk		osteoporóza artrózy oslabení smyslů poruchy srdečního rytmu

Zdravotní oslabení (HÁLKOVÁ, J, a kol. 2004)

4 Prevence sociálně patologických jevů

Tato závěrečná kapitola je věnována analýze a aplikaci prevence sociálně patologických jevů.

Úvodní část kapitoly je věnována obecným vysvětlením pojmu prevence, patologie a sociální jevy.

Další část je zaměřena na analýzu současných možností využití preventivních programů a konečně i návrhu řešení prevence sociálně patologických jevů, tudíž konkrétní aplikaci.

Závěr této kapitoly je odpovědí a zároveň otázkou pro řešení preventivních programů sociálně patologických jevů v současnosti.

Co tedy znamená prevence?

Dle encyklopedie (viz. níže) je prevence v překladu něco jako předcházení nebo opatření zacílená na určitou ochranu.

Patologie je dle encyklopedie (1995) chorobný jev.

Prevencí sociálně patologických jevů u dětí a mládeže se zabývá samotné ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy a vydalo dokonce svůj vlastní metodický pokyn účinný od 1.1. 2000 a v současné době stále platným pod č.j. 145 14/2000 – 51.

Obsahuje úvodní ustanovení a vymezení patologických jevů (kriminalita, záškoláctví, rasismus, alkoholismus, kouření, virtuální drogy...) a dále také určuje instituce, funkci a tzv. koordinátory, metodiky prevence sociálně patologických jevů. Ukládá ředitelům škol a školských zařízení kritéria pro prevenci a v závěrečné části se věnuje tento metodický pokyn výběru a realizaci preventivních programů v rámci sociálně patologických jevů.

4.1 Současné možnosti využití preventivních programů

Sociálně patologické jevy se dají volně přeložit a vysvětlit jako společensky a sociálně nežádoucí jevy. Tvoří širokou škálu problémů, které jsou zejména u dětí a mládeže výrazným rizikem zdravotním, společenským i ekonomickým. Jedná se o problematiku šikany a násilí, záškoláctví, drogových závislostí, alkoholismu

a kouření, kriminality a delikvence, rizikového sexuálního chování, vandalismu, virtuálních drog, patologického hráčství, dále pak projevů xenofobie, rasismu, intolerance a antisemitismu.

Do tohoto rámce je nutno zařadit i témata, kterým byla doposud věnována menší pozornost. Komerční zneužívání dětí a dále syndrom týraných a zneužívaných dětí. Zvýšená pozornost musí být věnována také zneužívání anabolik a dalších látek a medikamentů a diváckému násilí. Toto se stává doprovodným fenoménem sportovních, zejména pak fotbalových utkání.

Základním principem strategie prevence nežádoucích sociálně patologických jevů v resortu školství, mládeže a tělovýchovy je výchova ke zdravému životnímu stylu dětí a mládeže.

Nelze však každou volno - časovou aktivitu považovat za prevenci a výchovu ke zdravému životnímu stylu.. Není každá nabídka k využívání volného času zárukou úspěchu v prevenci nebo tlumení sociálně patologických jevů.

Hlavní součástí volno - časových aktivit jsou pohybové aktivity a sport, které zdravý životní styl naplňují v mnoha oblastech. Ve vyspělých státech světa vzniká řada programů zaměřených zejména na podporu pohybových aktivit populace. Význam těchto programů začíná být společensky docenován i v souvislosti s naší integrací do EU.

V současné době došlo v oblasti volného času v životě mládeže ke změnám. Došlo i ke změnám v institucionálním zabezpečení volného času mládeže. Kultura a sport se zkomercializovaly, probíhá informační revoluce s nástupem informačních technologií. Dominantním médiem se stala televize, která je těžištěm volného času dětí a mládeže. Na předním místě ve volném čase mládeže je poslech reprodukované hudby, návštěvy restauračních zařízení a nicnedělání. Významné místo zaujímají aktivity spojené s informačními technologiemi, zvláště u některých skupin mládeže je masivně využíván Internet.

Stěžejní místo v prevenci sociálně patologických jevů má rodina. Rodina je první instance pro předávání vzorů a volby zálib, a to i sportovních.

Stejný význam se v tomto směru obvykle přisuzuje sportovním klubům, které se považují za jakousi „druhou rodinu“. Člověk, který je zvyklý od mládí sportovat, ani v dospělosti s aktivním pohybem nepřestává. Řada rodičů nabízí svým dětem spoustu věcí, ale nedbá na volný čas dětí, na to, co děti ve svém volném čase dělají a s kým. Řada rodičů z důvodů finančních, časových apod. dětem v oblasti volného času

nemůže nabídnout příliš mnoho, někteří to zase nepokládají za důležité. Děti potřebují lásku, řád a vzory, s nimiž by se mohly hluboce identifikovat. Rodina pak potřebuje širší pospolitost, okruh spolehlivých přátel. V rámci klubových, sportovních, zájmových subjektů se tvoří ve velké míře tzv. sociální kapitál společnosti. V rámci Volno - časových aktivit a zejména sportu, je také optimální vypořádat se s obtížným úkolem rodiny – výchovou dětí ke svobodě a odpovědnosti. Dítě potřebuje kromě svobody také řád, to znamená hranice. Zejména sport činí tvorbu této hranice přirozenou a pro dítě dobře přijatelnou. Dobrá výchova k odpovědnosti a umění zacházet se svobodou volby, jsou důležitými prvky dobré výchovy a prevencí prakticky čehokoliv. Nejdůležitější období preventivní výchovy je v prvních pěti letech života dítěte, to znamená předškolní věku. To je doba, kdy se vytváří základní smysl pro řád a počátky svědomí. Teď však přejdeme ke konkrétním aktivitám v oblasti sportu jako prevence sociálně patologických jevů v rámci EU (Evropská unie).

Jako poradní orgán Evropské komise bylo založeno Evropské sportovní fórum. Jeho cílem je dosažení lepší komunikace a vzájemné informovanosti v oblasti sportu, a to především mezi Komisí EU a sportovními vládními i nevládními organizacemi jednotlivých členských zemí.

Pod názvem EURATHLON byl vypracován zvláštní podpůrný program pro sport, který má sloužit přímo sportovním projektům. Cílem tohoto programu je podporovat sport jako faktor sociální integrace, zdravého životního stylu a porozumění mezi národy.

Zahrnuje oblasti

- sportovní činnost pro rozvoj zdraví ,
- sportovní aktivity se společenskopolitickými cíli, jako je boj proti násilí a rasismu apod.,
- vzdělávací programy pro sportovní funkcionáře a trenéry a další profese související se sportem.

Společně s dalšími dvěma členskými zeměmi EU se může s projektem přihlásit i sportovní organizace z nečlenské země EU. Existují i programy, ze kterých může sport těžit nepřímo, tzv. nepřímé podpůrné programy pro sport. Tyto programy jsou obecně orientovány na celoevropskou výměnu osob a zkušeností. Patří sem například program výměny mládeže mezi zeměmi EU nazvaný MLÁDEŽ PRO EVROPU III. Jedná se mimo jiné i o studijní pobyty pro pracovníky s mládeží. Národní program rozvoje

sportu pro všechny byl schválen Usnesením vlády ČR dne 5. ledna 2000 č. 17. Cílem Národního programu je postupně změnit společenské a materiální podmínky ve prospěch celoživotního aktivního využívání účinných a bezpečných forem sportu nepoškozujících životní prostředí pro co největší počet občanů. K dosažení cíle u dětí a mládeže je třeba rozšíření nabídky tělovýchovných a sportovních programů pro tuto skupinu populace, kde se považuje ze optimální 8 - 10 hodin tělovýchovy a sportu týdně. Program vychází z dokumentů Rady Evropy. Zásady finančního zabezpečení předpokládají zachování dosavadního způsobu státní podpory veřejně prospěšných programů v oblasti sportu pro všechny a zvýšenou státní podporu výstavby, modernizace, údržby a provozování tělovýchovných a sportovních zařízení. Národní program předpokládá vytváření příznivějších podmínek rozvoje sportu pro všechny v rámci krajů, měst a obcí. V oblasti podpory zdravého životního stylu a prevence společensky nežádoucích jevů program klade důraz na zdravotní, preventivní a socializační funkce sportu. Na potřebu prostřednictvím školní výchovy cíleně vytvářet poptávku po zdravém způsobu života a realizaci výchovy nejen v hodinách tělesné výchovy, ale v rámci celého života školy. Organizované formy sportu pro všechny jsou považovány vzhledem k odbornému vedení, pravidelnosti a soustavnosti a naplněním složky zdravotní, relaxační a socializační za nejúčinnější formu naplňování zdravého životního stylu a prevence u dětí a mládeže. Jedná se především o tělovýchovné a sportovní aktivity na školách a v tělovýchovných a sportovních občanských sdruženích, které jsou doplněny nabídkou komerčních aktivit podnikatelských subjektů. Sportovní a tělovýchovné organizace, mají v českých zemích dlouhodobou tradici. V současnosti jsou vedle škol nejvýznamnější součástí tělovýchovného systému, jejich činnost zabezpečují dobrovolní pracovníci. Tato občanská sdružení udržují převážně svépomocí prostřednictvím členské základny tělovýchovná a sportovní zařízení. Ke komerčním tělovýchovným a sportovním aktivitám podnikatelských subjektů patří fitcentra a wellnes kluby, sportovní centra přístupná za úplaty (lyžařské vleky, bazény) a cestovní ruch spojený se sportovním programem (potápění, horolezectví, rafting apod.). Vzhledem k poměrně značným nákladům účastníků realizuje pohybové aktivity tímto způsobem jen malá část populace. Úroveň tělovýchovného procesu při komerčních aktivitách je velmi různá. Od vysoké (včetně diagnostiky a stanovení individuálních programů) až po nulovou. Tento stav odporuje Evropské chartě sportu.

Návrh opatření

- podmiňovat podnikatelskou činnost v tělovýchově a sportu příslušným odborným vzděláním,
- podporovat kvalitní podnikatelské činnosti v tělovýchově a sportu v rámci programů regionálního rozvoje .

Neorganizovaná tělovýchova a sport

Jedná se o aktivity, které si jedinci, rodina nebo zájmová skupina zajišťují sami. I když jde o činnost převážně nepravidelnou je významnou součástí pohybových aktivit. Dnešní způsob přeorganizovaného života vede k tomu, že část dospělých, dětské a mládežnické populace preferuje tuto formu aktivit. Podmínky pro tuto činnost jsou zejména v městských aglomeracích velmi špatné. V České republice je naprostá absence celoročních programů individuálních aktivit, které jsou zcela běžně dostupné ve vyspělých státech. Je velmi nedostatečné budování cyklistických stezek (což neodpovídá současnému zájmu o cykloturistiku), běžeckých stezek, otevřených hřišť, lyžařských běžeckých tratí apod.

Návrhy na opatření

- do kompetencí a povinností státní správy a samosprávy na všech úrovních zařadit vedle podpory organizovaných forem i podporu neorganizovaných forem sportu pro všechny,
- v rámci výchovy a podpory zdravého životního stylu zabezpečit programy pro neorganizovanou tělovýchovu a sport, modifikované pro zájemce různého věku, zaměření a fyzické zdatnosti.

To je pouze část současných možností využití preventivních programů v oblasti sociálně patologických jevů. Je zaměřena zejména na sport a pohybovou aktivitu.

4.2 Sport jako prevence sociálně patologických jevů

Obecná charakteristika sportu jako sociálně patologických jevů je již podrobně popsána v předešlé kapitole (viz. kap. 4.1). Tato kapitola se bude zabývat konkrétním návrhem preventivního programu u dětí předškolního věku a okrajově i u dětí mladšího školního věku.

Na úvod je důležitá krátká obecná charakteristika této věkové skupiny (3-6 let). A pro zdůvodnění návrhu sportu jako prevence sociálně patologických jevů je důležitá charakteristika pohybové aktivity.

Pohybová aktivita u dětí a mládeže je prostředkem k zajištění normálního tělesného vývoje. Stimulace prostřednictvím přiměřené pohybové aktivity je nutná pro optimální růst a vývoj nervového systému. Pozitivně podporuje vývoj pohybového ústrojí zejména tím, že působí na zvyšování svalové hmoty a její výkonnost, posiluje kostru a šlachy, zabraňuje vadnému držení těla. Má vliv na správný rozvoj krevního oběhu, je důležitým regulátorem obezity. Pohybová aktivita má významný psychoregulační efekt při tlumení mentální zátěže dětí a mládeže. Příznivě zvyšuje toleranci ke stresu, depresi a přetížení nervového systému, plní funkci relaxační plynoucí ze vztahu napětí svalového a psychické tenze.

Socializační efekt je dán tím, že pohybová aktivita přináší možnost seberealizace, estetického prožitku a prožitku výkonu, pocitu spokojenosti a pohody, navozování přátelských a dalších pozitivních mezilidských kontaktů. Pohybová aktivita přispívá všemi svými třemi složkami ke zdravému životnímu stylu a prevenci sociálně patologických jevů. Je významným prvkem prevence a zdravého vývoje ve všech věkových obdobích.

Teď ještě zpět k obecné charakteristice předškolního věku z hlediska pohybové aktivity (z hlediska vývoje psychologického i pedagogického bylo již popsáno v kap. 1,2)

Základním prvkem ochrany před společensky nežádoucími jevy je výchova ke zdravému způsobu života od nejučtějšího věku. Myšleno v pojetí holistickém, to znamená ve složce tělesné, duševní a sociální, kdy tyto složky jsou navzájem propojeny a tvoří spolu harmonickou jednotu. V předškolním věku mezi kompetence

podpory zdraví a zdravého životního stylu, které jsou zároveň prevencí společensky nepřijatelných jevů, patří:

- sebedůvěra, samostatnost a sebejistota,
- podpora zkušeností, které poskytují potěšení a touhu účastnit se pohybových aktivit,
- schopnost přizpůsobení se životu v sociální komunitě, vnímavý a otevřený vztah k okolnímu světu, schopnost přiměřeně kriticky myslet a rozhodovat se,
- seberozvíjení,
- motivace k aktivnímu poznávání a prožitkům,
- rozvoj tvořivosti a estetického cítění.

K vytvoření a upevnění uvedených kompetencí zdravého životního stylu u dětí slouží zejména pohybové aktivity, hry a hraní. Optimální se jeví spontánní dětské pohybové aktivity bez viditelných zásahů dospělých a pedagogů, kdy dětem je poskytována možnost volby samostatné činnosti i její obtížnosti.

Dítě ví, že si samo může vybrat a vyzkoušet své síly. Je nutné, aby motivace k činnosti vycházela z dítěte a byl respektován jeho zájem, aby pohybová činnost vycházela z vnitřní motivace, z potřeby pohybu, z potřeby zjistit, co umím. V nesoutěživém prostředí, bez potřeby předhonorovat kamaráda je tělesný rozvoj provázený vědomím odpovědnosti za své zdraví. Dítě je motivované a vzniká posléze i trvalá potřeba pocitu libosti z naplnění potřeby pohybu. Klíčovou kompetencí zdravého životního stylu, kterou pěstují pohybové aktivity je sebedůvěra. Přiměřené vědomí vlastní důvěry v sebe je silným ochranným mechanismem. Součástí zdravého životního stylu je i zdravé sebevědomí. Vlastní sebevědomí spojené s úctou k druhému patří k základní životní kompetenci (postoji).

Sebedůvěra dětí je podmíněna optimální kvalitou vztahu k dětem v praktickém životě. Takovým uspořádáním společenského života, který umožňuje uspokojování potřeb dítěte a tím i zdravý rozvoj jeho osobnosti. Vztah k dětem je výrazem vyspělosti společnosti. Umění realisticky odhadnout své síly, nepřeceňovat ani nepodceňovat své síly je prevencí nejen úrazů, ale i posílení pevného postoje dětí vůči budoucím stresům, neúspěchům i pádům, které nepřipravení jedinci později mnohdy řeší zástupným způsobem: agresí, zneužíváním drog, alkoholu nebo jiným negativním způsobem. Teď již ke konkrétnímu návrhu.

Motto návrhu

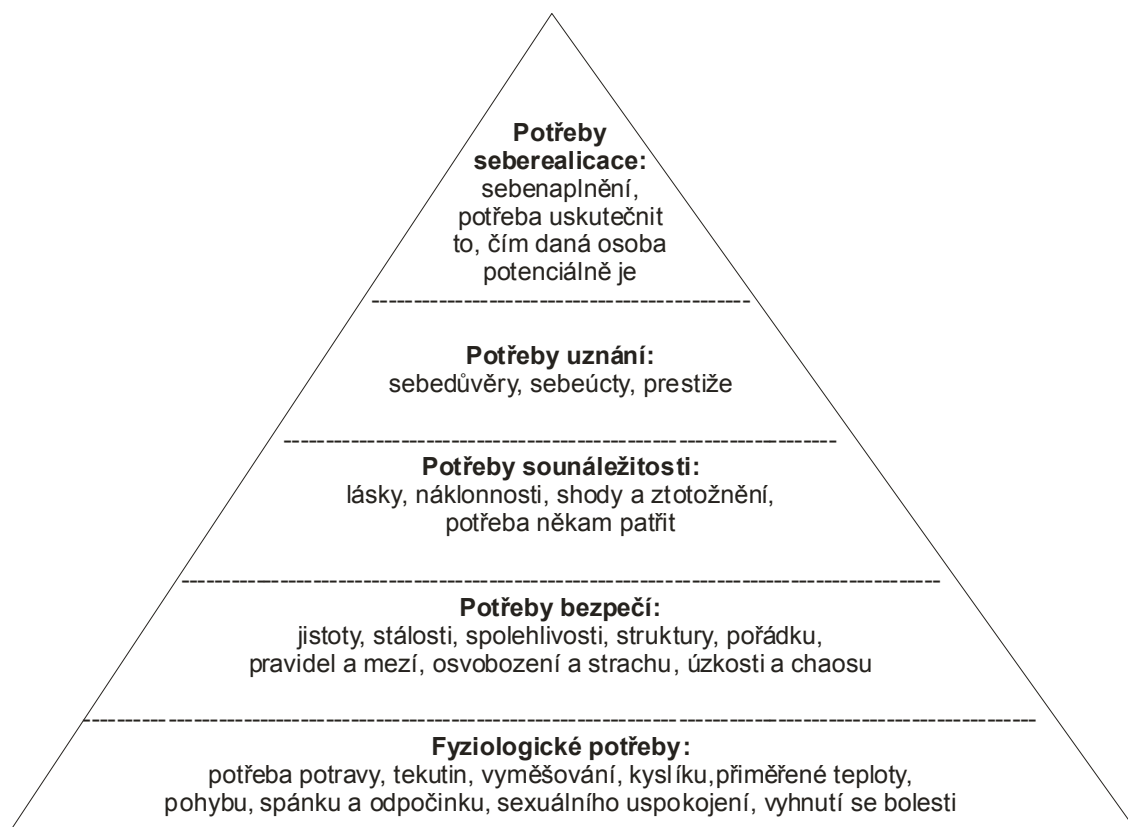
„Potřeba pohybu je člověku vrozená a v dětství velmi intenzivní...“ (HAVLÍNOVÁ., VENCÁLKOVÁ, 2000)

Filosofie návrhu:

Obr. č. 12

Strom představuje rostoucí a vyvíjející se dítě, jehož hlavními činiteli a ukazateli z hlediska psychologického, pedagogického, sociálního, jsou rodina, sportovní klub (nebo jiná volno- časová, mimoškolní aktivita) a škola.

Proto , aby se správně a zdravě vyvíjelo a vyrostl z něj kvalitní, „dobrý“, harmonicky vyvinutý člověk je potřeba „kmene“ aneb zdravého životního stylu tzn. uspokojené potřeby viz. Maslowova pyramida nebo čtverec – kruh potřeb pro každého dle Langmaiera a Matějčka (1986), dobré podmínky a kvalitní prostředky.

Obr. č. 13

Hierarchie potřeb podle A. Maslowa (Havlíková, Vencáková a kol., 2000)

LÁSKA náležet někomu	SVOBODA mít volbu
VÝZNAM být důležitý	ZÁBAVA prožívat radost

Obr. č. 14

Čtverec nebo kolečko potřeb pro každého

(Havlínová, Vencálková a kol., 2000)

To vše by měly zajišťovat jak rodina, tak i sportovní klub a škola. Faktem však zůstávají možné rizika a překážky vyskytující se všude okolo. Záleží pouze na kvalitě složek, které strom – dítě obsahuje – vstřebává, jak se s možnými riziky a překážkami vyrovná. A to je úkol a současně i cíl nejen pro rodinu, ale i pro celou společnost...

Konkrétní a praktické ukázky již realizovaného návrhu v současné době i dotovaného a podporovaného Statutárním městem Brnem a Jihomoravským krajem viz. příloha č.3 – 8.

Konkrétní struktura:

Škola – by měla zajišťovat zejména vzdělání.

Sportovní klub (nebo jiná volno - časová aktivita dětí) – by měl zajišťovat kvalitní mimoškolní vyžití dětí (výchovu, vzdělání, pohybovou aktivitu) .

Rodiče, rodina – by měla zajišťovat vše, co dítě potřebuje a měla by být hlavně funkční .

Všechny tyto tři složky mají být ve vzájemné shodě, harmonii a má zde fungovat maximální spolupráce, respekt a tolerance.

Zbývající složky jsou také důležité, ale jsou do jisté míry závislé na těch předešlých...

Obsah a cíle návrhu:

Tab. č. 1

Dílčí cíle vzdělání	Některé ukazatele dosaženého vzdělání	Příklady činností dětí	Rizika ohrožující dílčí cíle
<p>Znát názvy částí těla, smyslových orgánů a jejich funkce.</p> <p>Rozvíjet všechny smysly.</p> <p>Vědět, že se tělo v průběhu času mění.</p> <p>Ztotožnit se s podobou svého těla, s vlastním pohlavím.</p>	<p>pojmenovává správné části těla</p> <p>ví, které důležité smyslové orgány máme, a ví jak je chránit před poškozením</p> <p>označuje některé životně důležité orgány vnitřní orgány a jejich funkce</p> <p>provádí diferenciaci zvuků a tónů</p> <p>koordinuje pohyby jemných svalů ruky se zkratkovým vnímáním</p> <p>provádí jemnější zkratkovou diferenciaci tvarů až po grafické znaky</p> <p>poznává podle vůně známá jídla, ovoce...</p> <p>určuje základní chutě podle chuti pozná známé potraviny</p> <p>určí hmatem vlastnosti povrchu, tvary a konkrétní předměty</p> <p>při poznávání světa používá širokou škálu svých smyslů</p> <p>rozlišuje jednotlivé fáze lidského života</p> <p>ví, ve které fázi lidského života je a která bude následovat</p> <p>nezesměšňuje své tělo ani tělo druhých</p> <p>při onemocnění na své tělo nezanevře</p>	<p>cvičení na nářadí</p> <p>cvičení s balančními míči</p> <p>cvičení s náčiním dechová cvičení (např. bublifuk, flétna...)</p> <p>dramatická cvičení (např. vnímání svého těla, na uvolnění, na soustředění, honičky, soustředění na tělo a pohyb, na orientaci v prostoru)</p> <p>hry na chodníku a v městských ulicích (např. školka s míčem, skákání panáka, guma)</p> <p>každodenní pobyt v přírodě</p> <p>každodenní provádění pravidelně se opakujících úkonů hygieny, stolování a sebeobsluhy</p> <p>mapování těla (např. obkreslování, otisky ruky)</p> <p>měření těla (např. výška, objem různých částí těla, velikost končetin)</p> <p>námětové hry na různé sporty (např. na fotbal, hokej, horolezectví, na lékaře)</p>	<p>násilné a nepravidelné otužování vodou</p> <p>nepoužívání odborných názvů pro části těla</p> <p>nepravdivé odpovědi na přirozené otázky</p> <p>nevhodná organizace celého dne dětí v mateřské škole</p> <p>nevhodné zařízení a uspořádání prostoru třídy</p> <p>nezájem okolí o podporu zdraví jedince</p> <p>odmítání integrace dětí jinými rodiči</p> <p>podceňování sdělených pocitů dítěte</p> <p>pruderní výchova</p> <p>vytváření tabu o pohlaví</p> <p>zesměšňování domácích výrazů pro pohlavní orgány</p>

Kompetence – biologická oblast. (HAVLÍNOVÁ, VENCÁLKOVÁ, a kol., 2000)

Tab. č. 2

Dílčí cíle vzdělání	Některé ukazatele dosaženého vzdělání	Příklady činností dětí	Rizika ohrožující dílčí cíle
<p>Chápat, že lidé jsou různí a chovají se různě.</p> <p>Chtít porozumět projevu druhých.</p> <p>Hodnotit své chování i chování druhých.</p> <p>Chápat, co je pochopení, a vědět, že se má odpouštět.</p> <p>Vnímat lidi s jejich odlišnostmi tělesnými, rasovými, kulturními a povahovými jako přirozený stav.</p> <p>Mít rozvinutou potřebu svobody.</p> <p>Uznávat práva druhých.</p> <p>Chápat, že rozmanitost lidských ras a kultur jsou hodnotami.</p>	<p>neodmítne kontakt s dítětem z důvodu jeho odlišnosti</p> <p>všímá si projevů citů, chování, jednání druhých</p> <p>reaguje na projev druhých</p> <p>nebojí se přiznat chybu</p> <p>umí odpustit</p> <p>umí se omluvit</p> <p>umí přijmout důsledky svého nesprávného chování</p> <p>zastane se slabšího</p> <p>zajímá se o lidi z různých zemí, světadílů, kultur...</p> <p>chová se přátelsky ke všem dětem, neodsuzuje odlišnosti</p> <p>umí se prosadit</p> <p>umí obhájit své právo</p> <p>neposmívá se jiným na odlišnosti</p> <p>neupozorňuje nevhodným způsobem</p> <p>dovede ustoupit a slevit ze svých požadavků</p> <p>při setkání s lidmi odlišných ras, národností se chová vstřícně, otevřeně, nebojí se, pomáhá</p>	<p>komunitní kruh</p> <p>kooperativní hry</p> <p>návštěvy, exkurze, výlety (např. etnografické muzeum)</p> <p>ochutnávka jídel jiných národů</p> <p>porovnávání názvů věcí v různých řečech</p> <p>prohlížení fotografií dětí z jejich cest</p> <p>řešení modelových situací (např. Nikdo si se mnou nechce hrát)</p> <p>vyprávění vlastních zážitků</p>	<p>autoritativní přístup učitelky</p> <p>nepřiměřené trestání</p> <p>odmítání dětské pomoci</p> <p>řešení problémů za děti</p> <p>špatné společenské vzory</p> <p>špatný vzor dospělých</p> <p>zaujatost</p>

Kompetence – oblast mezilidských vztahů. (HAVLÍNOVÁ, VENCÁLKOVÁ a kol., 2000)

Konkrétní realizace:

Je věnována pohybové aktivitě – dětskému aerobiku a jeho specifickým z hlediska motivace, struktury výuky, plánům a veřejným programům (vystoupení, závody). Dále viz. příloha č.1 až 9 a také dalšímu doplnění tohoto návrhu. Jak bude také z přílohové části patrné nejedná se pouze o pohybovou aktivitu dětí, ale také různých dalších aktivit, které v rámci sportovního klubu prožívají se svými rodiči a sourozenci.

Závěr

Celá práce je věnována vývoji, výchově, vzdělání, prevenci a zdravému životnímu stylu u dětí od narození po mladší školní věk. Je zaměřena na prevenci sociálně patologických jevů u dětí předškolního věku.

První část práce je věnována vývoji, výchově a vzdělání dětí dle jednotlivých věkových skupin s praktickými informacemi a upozorněními na důležité vývojové mezníky od narození po mladší školní věk.

Část druhá obsahuje teoretické poznámky a metodické pokyny Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k programu prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Závěr práce se zabývá konkrétním preventivním návrhem pro děti předškolního věku s praktickými ukázkami v přílohové části.

Hypotézy, které byly na počátku práce napsány se potvrdily, tzn., že se s prevencí sociálně patologických jevů u dětí předškolního věku může začít ať už přímo v mateřské škole nebo doma s rodiči a je možnost s ní v rámci volno – časové aktivity, školy a rodiny pokračovat dál až do dospělosti.

Vyplyvá to také z konkrétní ukázky volno – časové aktivity dětí, která vznikla právě v mateřské škole a odchodem z ní neskončila, ale pokračuje stále dál a skvěle je, že se přidali do aktivit nejen děti, ale i jejich rodiče, kteří vytvořili svůj Fun club a aktivně se podílí na všech činnostech klubu.

Tím se také potvrdila i první hypotéza – přirozený vývoj dítěte versus vliv výchovy, který jde společně, přirozenou, nenásilnou cestou a je průběžně metodicky veden trenéry a učiteli, kteří společně s rodiči i dětmi stárnou, vyvíjí se a prožívají...

Ještě slovo závěrem, které je něco jako kázání. Buď se uchová nadlouho v paměti anebo projde, jak se říká jedním uchem tam a druhým ven. Splní-li se ta první verze dlouhého uchování v paměti bude to velmi dobře a dojde-li k realizaci bude vyhráno.

Podstatou této práce však je upozornit na soudobé problémy sociálně patologických jevů, podat návrh na jeho řešení pomocí prevence z hlediska resortu Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Dále má za cíl zdůraznit důležitost harmonického vývoje dítěte, uspokojování jeho potřeb s ohledem na důležité vývojové mezníky a individuální zvláštnosti v jeho přirozeném, kvalitním rodinném prostředí. Dej tedy Bůh nebo ten kdož nad námi bdí ať jsou naše děti šťastné a zdravé.

Resumé

Prevence sociálně patologických jevů od nejútlejšího věku je zvláště v posledních letech aktuální problém, kterým se zabývá celá společnost.

Úkolem a zároveň i cílem této práce byl konkrétní návrh preventivního programu se zaměřením na sport, jako ideálním prostředkem v prevenci sociálně patologických jevů. V tomto případě dětským aerobikem, který je velmi mladým, moderním, populárním, sportovním odvětvím.

Celý návrh spočívá ve spolupráci tří složek a to rodiny, školy a volno – časové aktivity v tomto případě dětského aerobiku. Přičemž je v části teoreticko - metodologické kladen důraz na vývojové mezníky ve zdravém vývoji dítěte, pedagogické zásady a individuální zvláštnosti každého dětského jedince.

V části analyticko – aplikační je přímo konkrétní návrh a metodika dětského aerobiku dle současných metod moderní pedagogiky a současných výzkumů ve sportu.

Anotace

Prevenčí soc. patol. jevů se zabývá celá řada programů, projektů. Většina z nich a zejména programy Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy se zabývá sportem nebo pohybovou výchovou jako prevencí soc. patol. jevů. Stejně tak i tato práce úzce souvisí se sportem – dětským aerobikem jako jednou z možností prevence soc. patol. jevů od nejtělejšího věku, přičemž klade důraz na důležité vývojové mezníky a individualitu každého dětského jedince.

Cílem práce je konkrétní návrh prevence soc. patol. jevů, který spočívá v úzkém propojení rodiny, školy a volno – časové aktivity dítěte, v tomto případě dětského aerobiku.

Podmínkou pro úspěch tohoto návrhu je skutečná a fungující spolupráce rodiny, školy, volno – časové aktivity. A hlavně pro tuto věkovou kategorii platí, že rodič i dítě musí chtít pracovat a spolupracovat.

Klíčová slova

Prevence, sociálně – patologické jevy, vývoj, předškolní věk, program, projekt, pohybová výchova, sport

Anotation

Amount of programs and projects deals with prevention of social-pathologic phenomenons. Most of them, especially Ministry of Education's programs deals with sport or motoric pedagogy as a prevention of social-pathologic phenomenons. So this work closely associates with sport – with children aerobic as one of opportunities in prevention of social-pathologic phenomenons from babyhood, whereas puts the accent on important generation margins and idividuality of every children's individual.

The aim of the work is a concrete project of prevention of social-pathologic phenomenons, which responses on close contact without family, school and leisure time activity of children, in this case on children aerobic.

Necessary conditions for success on this suggestion is real and functional cooperative without family, school and leisure time activities. Especially for this age group obtains, parents and children have to wont work and cooperate with.

Keywords

Prevention, social-pathologic phenomenons, advancement, pre-school age, program, project, motoric pedagogy, sport

Seznam literatury

1. BARTÁK, J. a kol. *Ilustrovaná encyklopedie*. Praha: Encyklopedický Dům, 1995. 527 s.
2. ČAČKA, O. *Psychologie vrstev duševního dění osobnosti a jejich autodiagnostika*. Brno: Doplněk, 1997. 384 s.
3. ČOUPEK, J. *Dětský aerobik - předškolního a mladšího školního věku*. Brno: MU, 2005. 46 s.
4. DVOŘÁKOVÁ, H. a kol. *Tělesná výchova v mateřské škole*. Praha: Naše vojsko, 1989. 326 s.
5. HÁLKOVÁ, J. a kol. *Zdravotní tělesná výchova*. Praha: Česká asociace Sport pro všechny, 2004. 120 s.
6. HARTL, P. *Psychologický slovník*. Praha: Tercie, 1996. 301 s.
7. HAVLÍNOVÁ, M., VENCÁLKOVÁ, E. a kol.. *Kurikulum podpory zdraví v mateřské škole*. Praha: Portál, 2000. 220 s.
8. HELUS, Z. *Psychologie*. Praha: Fortuna, 1999. 119 s.
9. LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, s.r.o. 1998. 343 s.
10. KOHOUTEK, R. *Sociální psychologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2004. 209 s.
11. MAŤEJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. 143 s.
12. MAŤEJČEK, Z. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989.

13. MAŤEJČEK, Z., LANGMEIER, J. *Počátky duševního života*. Praha: Panorama, 1986.
14. MAŤEJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, s.r.o. 2005. 182 s.
15. PERIČ, T. *Sportovní příprava dětí*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2004. 198 s.
16. PRŮCHA, J. a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 1995. 292 s.
17. SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001.
18. TOUFAROVÁ, H. *Aerobik s dětmi*. Olomouc: Hanex, 2001. 66 s.
19. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Praha: Portál, 2001.
20. <http://www.brno.cz/>
21. <http://www.msmt.cz/>

Seznam příloh

Příloha č. 1 stříška, metodická karta

Příloha č. 2 poslání a cíle sportovního klubu

Příloha č. 3, 4 ukázka ze závodů Team show - foto archiv SK junior aerobik sluníčka
Brno

Příloha č. 5,6 ukázka z veřejných vystoupení - foto archiv SK junior aerobik sluníčka
Brno

Příloha č. 7,8 ukázka fun klubu a jeho aktivit v rámci SK- foto archiv SK junior
aerobik sluníčka Brno

Příloha č. 9 zásady dětského aerobiku

Příloha č. 1

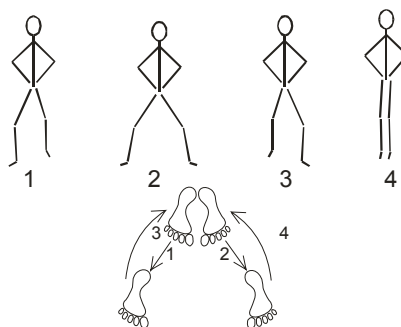
STŘÍŠKA

V - STEP

STŘÍŠKA V - STEP (vi: step)

metodicky : krok do tvaru písmene "V"
(výkrok vpřed pravé, levé nebo
naopak, do stoje rozkročného a zpět
do podřepu)

Příloha č. 2

II. Poslání a cíle

1. Základním posláním SK je:

- a) organizovat sportovní činnost v rámci zapojení do sportovních, tělovýchovných aktivit, vytvářet pro ni materiální a tréninkové podmínky
- b) vytvářet široké možnosti užívání svých sportovišť pro zájemce z řad veřejnosti, zejména pak mládeže
- c) vytvářet ekonomickou základnu pro plnění svých cílů, a to zejm. vlastní hospodářskou činností
- d) budovat, provozovat a udržovat tělovýchovná zařízení, která vlastní nebo užívá
- e) vést své členy a ostatní účastníky tělovýchovného procesu v SK k dodržování základních etických, estetických a mravních pravidel, umožnit jim širokou informovanost v oblasti tělesné kultury a kultury vůbec
- f) hájit zájmy sdružených oddílů (odborů) a organizací uvnitř i navenek, za tím účelem spolupracovat s orgány obce, s ostatními organizacemi (např. ČSTV, sportovními svazy apod.) i jednotlivci
- g) dalšími formami své činnosti napomáhat rozvoji veřejného života, kultury, zdraví apod. V obci (okrese, obvodu,...) zejména formou veřejně prospěšných prací, organizační a osvětovou činností

Příloha č. 3,4

Příloha č. 5,6

Příloha č. 7,8

Příloha č. 9

Zásady dětského aerobiku

Všechny zásady při hodinách dětského aerobiku by se daly shrnout do jedné věty:
„Respektovat biologicko - psychosociální aspekty dětí“.

Pedagogické zásady

- délka hodiny pro předškolní děti cca 45 min, starší děti 60 min a více
- napodobování je hlavní metoda učení malých dětí, často se stává, že děti nedokáží napodobit přesně daný prvek, není vhodné je při prvních pokusech na to ihned upozorňovat (respektovat fáze motorického učení)
- není vhodná velká skupina dětí 15 a více
- čím starší děti, tím jednodušší práce
- rozvíjíme všestrannost
- často měníme činnost
- hodina by měla vyvolávat v dětech pocit hry (musí je bavit)
- uvědomíme si, že dítě není jen zmenšenou kopií dospělého

Biologické zásady

- dbát na správné držení těla
- není dokončen vývoj klenby nohy, není ukončená osifikace
- na závěr hodiny vždy strečink (zejména zatěžované svalové skupiny)
- utváření imunitního systému (časté virózy, infekce)
- upozorňujeme na pravidelné dýchání
- při cvičení doplňujeme tekutiny
- správnou obuv (odpružená, fixace kotníku, pevné držení klenby nožní)
- u nejmenších chybí ladnost pohybů
- jídlo přibližně 1,5 – 2 hodiny před cvičením
- uvědomění si, že dítě není jen zmenšenou kopií dospělého

Psychologické zásady:

- děti mají nejen potřebu učit se, ale i potřebu úspěšnosti a pochvaly
- adekvátní míra požadavků (nízké neuspokojují, vysoké je neerotizují)
- umožňujeme dětem vlastní intenzitu
- děti preferují spontánní činnost
- pozornost je krátkodobá
- v hodinách se rozvíjí sociální vztahy, zejména ve skupině vrstevníků
- každou hodinu čistý ideální bavlněný dres, ponožky
- vlasy sčesané, aby nepřekážely při cvičení
- následky nesprávného cvičení jsou u dětí nebezpečnější než u dospělých
- uvědomění si, že dítě není jen zmenšenou kopií dospělého

